

PAWEŁ WRZASZCZ*

**RECENZJA MONOGRAFII NAUKOWEJ
DR. MARKA MRÓWCZYŃSKIEGO
PT.: *UCZESTNICY POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO*¹**

Wstęp

Przedmiotem recenzji jest rozprawa habilitacyjna dr. Marka Mrówczyńskiego, który sięga po dość istotne zagadnienie z punktu widzenia obowiązywania przepisów prawa upadłościowego i porusza kwestię dotyczącą uczestników tego postępowania. Autor podejmuje próbę zdefiniowania kręgu uczestników, który nie został dość precyzyjnie określony przez ustawodawcę². Sam wybór zagadnienia należy ocenić dość pozytywnie z uwagi na brak kompleksowej regulacji w tym zakresie. Autor analizuje pojęcie uczestników postępowania w kontekście pierwszej jego fazy, a zatem w momencie zainicjowania postępowania poprzez złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, zarówno przez wierzyciela, jak i dłużnika. Następnie zaś definiuje uczestników postępowania w drugiej jego fazie – na etapie postępowania upadłościowego, kiedy została ogłoszona już upadłość dłużnika.

Tematyka ta jest o tyle ciekawa, że krąg uczestników postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości został dość precyzyjnie określony przez ustawodawcę i nie budzi co do zasady – poza pewnymi

* Dr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; e-mail: pawel.wrzaszcz@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0002-2062-9004>.

¹ Przedmiotem recenzji jest monografia naukowa: M. Mrówczyński, *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2019.

² Na temat wierzycieli uczestniczących w postępowaniu upadłościowym zob. M. Derejczyk, A. Kudłaszczyk, *Wybrane zagadnienia z prawa upadłościowego*, Bydgoszcz 1999, s. 86–89.

wyjatkami – wątpliwości, że wierzycielem może być wyłącznie ten wierzyciel, lub ci wierzyciele, którzy żądali ogłoszenia upadłości dłużnika, natomiast w postępowaniu po ogłoszeniu upadłości nie jest do końca to jednoznaczne. Wierzyciel bowiem mógł dokonać zgłoszenia wierzytelności do masy upadłości, jak również z uwagi na fakultatywność tej czynności jej zaniechać³. Pozostaje więc chociażby aktualne pytanie, czy przez fakt niedokonania zgłoszenia wierzytelności do masy upadłości stał się on uczestnikiem tego postępowania⁴. Istotnym zagadnieniem jest kwestia uznania wierzytelności wierzycieli na liście wierzytelności z urzędu przez syndyka, a zatem niejako „wciągania” ich do postępowania upadłościowego i wyposażania ich w przymiot bycia wierzycielem – uczestnikiem tego postępowania. Taki proceder dotyczy chociażby należności ze stosunku pracy⁵. Udzielenie odpowiedzi na postawione pytania ma jednocześnie istotne znaczenie dla skutków związanych z ich udziałem w postępowaniu upadłościowym zarówno dla samego postępowania upadłościowego, jak i dla nich samych.

1. Cel badawczy i metoda badawcza

Autor monografii stawia sobie za cel badawczy podjęcie próby „określenia elementów podmiotowych i przedmiotowych, które konstytuują pojęcie «uczestnika postępowania upadłościowego»”. W jego ocenie konieczne jest ustalenie statusu uczestnika tego postępowania. Dążąc do obranego celu, posługuje się metodami dogmatycznoprawną oraz historycznoprawną, które w sposób najpełniejszy realizują zaplanowane zadanie.

³ Szerzej zob. F. Zedler, w: *Prawo upadłościowe i naprawcze*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Warszawa 2010, s. 444.

⁴ Szerzej na temat pojęcia wierzyciela zob. P. Janda, *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Przegląd Sądowy 2006, nr 6, s. 43; P. Janda, *Ochrona osób trzecich w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego przedsiębiorcy*, Warszawa 2011, s. 43–48.

⁵ Szerzej zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne*, Warszawa 2016, s. 562–563.

2. Struktura i treść rozprawy

Rozprawa składa się z 14 rozdziałów, w których autor próbuje przybliżyć odbiorcom pojęcie uczestników postępowania upadłościowego. Przyjęty podział ma tłumaczyć konieczność systematyzacji i kategoryzacji zagadnień.

W rozdziale I autor koncentruje się na rozróżnieniu pojęcia postępowania upadłościowego a upadłości. Porusza również zagadnienia dotyczące celów i funkcji postępowania upadłościowego w kontekście podejmowanej później próby zdefiniowania pojęcia uczestnika postępowania⁶. Dość szczegółowo, być może nawet zbyt obszernie w stosunku do tego, co jest przedmiotem monografii, analizuje zagadnienia dotyczące samej istoty postępowania upadłościowego. Trafnie zauważa, że brak jest jednolitej koncepcji odnośnie do celów i funkcji postępowania upadłościowego (s. 125), będącej konsekwencją braku uzgadniania jej z poprzednimi autorami ustawy. Autor zbyt mało uwagi poświęca zasadniczemu celowi postępowania, który jest o tyle istotny, że dotyczy samych jego uczestników, a mianowicie ogólnej wytycznej ustawodawcy, iż postępowanie upadłościowe ma zmierzać do zaspokojenia roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu i przez pryzmat tej reguły winna być oceniana jakość tego postępowania. Autor jednak trafnie analizuje kwestię dotyczącą równego traktowania wierzycieli (str. 153)⁷, niemniej jednak dość pobieżnie omawia istotne zagadnienie w kontekście powołanego celu postępowania, jakim jest pozycja wierzyciela zabezpieczonego rzeczowo na majątku upadłego, którego uprzywilejowanie materialnoprawne w sposób usprawiedliwiony musi naruszać zasadę równego traktowania wierzycieli (s. 206)⁸.

Rozdział II monografii autor poświęca zasadom regulacji prawnej postępowania upadłościowego. Samo zagadnienie jest istotne z punktu widzenia właściwego stosowania przepisów prawa, również przez pryzmat pozycji uczestników tego postępowania, a w szczególności ochrony ich

⁶ Szerzej na temat funkcji postępowania upadłościowego zob. A.J. Witosz, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 621–624.

⁷ Por. z zasadą nadrzędności zbiorowego interesu wierzycieli, tamże, s. 628–629.

⁸ Na temat pojęcia wierzyciela rzeczowego zob. P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 504–505.

praw i zapewnienia im dostępu do właściwych instrumentów prawnych⁹. Niemniej jednak budzić może wątpliwość wyodrębnienie tematu do oddzielnego rozdziału, w szczególności gdy narusza on zasadę proporcjonalności w relacji do pozostałych. Zagadnienie to mogłoby zostać omówione przy okazji charakterystyki czynności procesowych podejmowanych przez uczestników postępowania. Sama zaś tematyka jest faktycznie dość ważka i zasługiwałaby na oddzielną monografię. Ustawodawca nakazuje bowiem odpowiednio stosować przepisy ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹⁰ w sprawach nieuregulowanych ustawą¹¹, tj. ustawą – Prawo upadłościowe¹². W praktyce trudności dotyczą ustalenia, czy przy konkretnym jednostkowym stosowaniu tych przypisów mamy do czynienia z sytuacją procesową w postaci braku pełnej regulacji konkretnego zagadnienia w ustawie – Prawo upadłościowe, czy też zachodzi konieczność odpowiedniego zastosowania przepisów K.p.c. (np. zażalenia na czynności procesowe nieuregulowane kompleksowo w p.u.)¹³.

W rozdziale III autor zajmuje się zagadnieniem systemu podmiotów postępowania upadłościowego. Część ta w szczególności dotyczy uwarunkowań historycznych i metodyki podziału przyjmowanej wcześniej przez badaczy przepisów prawa upadłościowego, zwłaszcza w poprzednio obowiązującej regulacji Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe¹⁴. Dość trafnie autor wskazuje, że „brak przeciwstawności interesów nie oznacza jednak, że tym samym nie mamy sprzeczności interesów” (s. 205). Uczestnicy postępowania są zainteresowani odmiennym jego przebiegiem. Na różnym etapie postępowania ich interesy mogą być zbieżne (gdy dłużnik

⁹ Szerzej na temat źródeł prawa upadłościowego zob. A.J. Witosz, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe...*, s. 634–636.

¹⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1460 z późn. zm. (dalej: K.p.c.).

¹¹ R. Adamus wskazuje, że ‘odpowiednie stosowanie’ należy rozumieć w ten sposób, iż dany przepis stosuje się: 1) z modyfikacjami; 2) bez modyfikacji albo 3) w ogóle się go nie stosuje, zob. R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 640.

¹² Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 498 z późn. zm. (dalej: p.u.).

¹³ Por. P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne*, Warszawa 2016, s. 83–85.

¹⁴ Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe, Dz. U. z 1934 r. Nr 93, poz. 834 (objęte tekstem jednolitym: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.).

przychyla się do wniosku wierzyciela o ogłoszenie jego upadłości) lub sprzeczne (gdy upadły oponuje co do uznania wiarygodności zgłoszonej przez wierzyciela na liście wiarygodności). To założenie autora stanowi istotny punkt wyjścia do dalszej analizy pozycji poszczególnych uczestników postępowania upadłościowego. Ich status definiowany jest bowiem przez ich różny stopień zainteresowania w przebiegu tego postępowania. Wreszcie słusznie autor wskazuje, że nie można w przypadku postępowania upadłościowego stosować pojęcia 'strony', gdyż brak jednoznacznego argumentu za tym przemawiającego. Wyłącznie pojęcie 'uczestników postępowania' jest tutaj właściwym określeniem. Wątpliwość co do stosowania pojęcia 'strony' w przypadku postępowania upadłościowego może się pojawiać z uwagi na treść art. 229 p.u., który nakazuje w sposób odpowiedni stosować w postępowaniu upadłościowym przepisy o procesie. Pojęcie 'stron' jest zaś domeną trybu procesowego. Stanowisko autora w tym zakresie zasługuje więc na aprobatę.

Rozdział IV monografii stanowi swoistego rodzaju analizę systemów prawnych państw obcych w kontekście definiowania pojęcia 'uczestnika postępowania upadłościowego'. Autor skupia się na systemie prawa niemieckiego, szwajcarskiego, austriackiego, francuskiego, angielskiego i wreszcie polskiego, prezentując interesujące zagadnienia, w szczególności w zakresie przyjętych kryteriów decydujących o podziale uczestników postępowania upadłościowego. Razi jednak brak analizy systemów prawnych, które mogłyby się w sposób znaczący różnić od wskazanych i analizowanych systemów państw obcych, a mianowicie systemu prawa amerykańskiego, przyjmującego odmienną regulację dotyczącą postępowania upadłościowego oraz systemów prawnych państw wschodnich, np. systemu prawa ukraińskiego, który mógłby prezentować świeże spojrzenie na owo zagadnienie. Słusznie jednak autor zauważa, że wszystkie wymienione systemy prawne szanują uprzywilejowaną pozycję wierzyciela rzeczowego, który dokonał uprzedniego zabezpieczenia się na majątku dłużnika, i sposób zaspokajania ich wiarygodności jest zgodny z regulacją przepisów prawa materialnego¹⁵.

W rozdziale V monografii autor dokonuje analizy kryterium, które decyduje tak naprawdę o pojęciu i statusie poszczególnych rodzajów uczestników postępowania upadłościowego. Zgłasza postulat dodawania

¹⁵ Szerzej na temat uprzywilejowanej pozycji wierzycieli rzeczowych zob. A. Jakubecki, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 736–738.

określenia do wnioskodawcy inicjującego postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości jako tego wnioskodawcy, który jest dłużnikiem bądź wierzycielem dłużnika. Obaj bowiem są uprawnieni, dłużnik wręcz w niektórych sytuacjach zobowiązany, do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Słusznie autor zauważa, że źródłem pozycji uczestnika w postępowaniu upadłościowym są głównie normy materialnoprawne i to właśnie tam należy upatrywać charakteru uczestnika postępowania upadłościowego i zakresu jego uprawnień w postępowaniu upadłościowym.

Analiza podjęta w rozdziale VI dotyczy podziału uczestników postępowania w znaczeniu formalnym i materialnym. Autor wskazuje, że inicjatorem postępowania w przedmiocie wniosku o ogłoszenie upadłości może być podmiot, który występuje w swoim imieniu, jak również podmiot działający w interesie innych¹⁶. W tym kontekście analizowana jest legitymacja prokuratora, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, organizacji pozarządowych, powiatowego (miejskiego) rzecznika praw konsumentów, organów uprawnionych na mocy przepisów szczególnych do dochodzenia na rzecz obywateli roszczeń alimentacyjnych oraz podmiotów prywatnych. Praktyka prowadzonych postępowań wykazuje jednak, że zagadnienia te nie mają istotnego znaczenia. Nie zdarzają się bowiem powszechnie przypadki, aby autorem wniosku o ogłoszenie upadłości był któryś ze wskazanych podmiotów. Kwestią zasadniczą jest natomiast forma wniosku składanego przez podmioty wymienione w treści art. 20 ust. 2 p.u., które zostały omówione przez autora w rozdziale XII¹⁷. Analiza zagadnień w rozdziale VI jest poprawna i zasadnie przybiera lapidarną formę.

Rozdział VII poświęcony jest analizie uczestników postępowania w relacji do przedmiotu tego postępowania. Zagadnienie to jest dość istotne z punktu widzenia tego, co jest przedmiotem roszczenia procesowego, a zatem czego może domagać się inicjator postępowania. Słusznie autor zauważa, że przedmiot roszczenia procesowego będzie inny w zależności od tego, czy mamy do czynienia z postępowaniem w przedmiocie ogłoszenia upadłości, gdzie żądanie obejmuje ogłoszenie upadłości, a inny przedmiot roszczenia będzie miał charakter w postępowaniu po

¹⁶ Szerzej zob. P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, s. 48-52.

¹⁷ Szerzej na temat wymogów formalnych wniosku o ogłoszenie upadłości zob. J. Kruchalak-Jankowska, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, s. 721-723.

ogłoszeniu upadłości, gdzie zależny on będzie od „konkretnego zespołu działań czy konkretnego postępowania incydentalnego”. Rozważania te mają istotne znaczenie z punktu widzenia oceny działań wierzyciela w kontekście norm prawnych, które muszą być zastosowane z uwzględnieniem zamierzeń wierzyciela. Analizując normy prawne, często trzeba pokusić się o wykładnię celowościową, a ustalenie charakteru roszczenia procesowego pozwoli na odpowiednie zastosowanie przepisów prawa. Autor dość szczegółowo analizuje to zagadnienie, przywołując przy tym szeroko właściwą literaturę i poglądy doktryny.

W rozdziale VIII autor skupia się na zagadnieniu zdolności upadłościowej i legitymacji procesowej jako przesłanki materialnoprawnej¹⁸. Prezentuje ujęcie historyczne¹⁹. Szczególne zainteresowanie budzą kwestie problematyki ogłoszenia upadłości na skutek złożonego wniosku w stosunku do podmiotu pozbawionego zdolności upadłościowej. W tym kontekście warto byłoby się odnieść do zagadnienia praktycznego, tj. ogłaszania upadłości przez sądy spółek cywilnych, które tej zdolności nie posiadały (zdolność upadłościową posiada natomiast każdy z jej współników), i przeprowadzenia tego postępowania jako upadłości całej spółki. Skutki bowiem tego postępowania mają istotne znaczenie praktyczne dla pozostałych uczestników obrotu. Autor stawia w tym miejscu tezę, że postępowania upadłościowe przeprowadzone w stosunku do podmiotów pozbawionych zdolności upadłościowej są nieważne (s. 366). Jednocześnie słusznie zauważa, że brak jest jedności w doktrynie, czy wniosek złożony w stosunku do podmiotu, który nie posiada zdolności upadłościowej, podlega odrzuceniu czy też oddaleniu (s. 366). Jednak należy zauważyć, że zdolności upadłościowej nie można utożsamiać z pojęciem zdolności sądowej, a w konsekwencji wniosek taki powinien podlegać oddaleniu (s. 377)²⁰. Autor szeroko przybliżył w tym rozdziale jednocześnie zagadnienia związane z konkretnymi stanami faktycznymi i podmiotami inicjującym postępowanie w przedmiocie wniosku o ogłoszenie upadłości. Za istotny plus należy uznać poruszenie kwestii obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, w szczególności w kontekście skutków

¹⁸ Szerzej na temat zdolności upadłościowej zob. J. Kruczalak-Jankowska, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe...*, s. 652–657.

¹⁹ Na temat zdolności upadłościowej zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, s. 14–25.

²⁰ Podobnie zob. F. Zedler, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 26.

wynikających chociażby z treści art. 299 Kodeksu spółek handlowych²¹ (odpowiedzialność za zobowiązania spółki członka zarządu²²), czy też w kontekście orzekanych zakazów z art. 373 p.u. Autor przede wszystkim wskazuje na to, że wniosek o ogłoszenie upadłości musi zostać złożony skutecznie, tj. obarczony brakami formalnymi i fiskalnymi czy też uzupełniony w terminie określonym przez ustawodawcę lub w terminie tygodniowym od dnia otrzymania zarządzenia o jego zwrocie²³. Data skutecznego złożenia wniosku ma bowiem konsekwencje dla odpowiedzialności za zobowiązania spółki w przypadku członka zarządu czy też pozytywnych przesłanek do orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Autor w tym zakresie prezentuje głównie zagadnienia teoretyczne, choć mogące stanowić bazę dla szerszych rozważań.

W IX rozdziale monografii opisane zostały kwalifikacje podmiotowe uczestników postępowania upadłościowego. Zagadnienia w nim poruszane, dotyczące zdolności sądowej i procesowej uczestników postępowania, choć ciekawe z punktu widzenia prowadzenia postępowania upadłościowego, co do zasady nie stanowią wyjątkowej regulacji w stosunku do tego, czym zdolność sądowa i procesowa jest w normalnym procesie. Tym samym mogły one zostać omówione przy okazji zagadnień będących przedmiotem analizy w rozdziale VIII. Niemniej jednak autor szeroko przywołuje poglądy doktryny i stawia trafne uwagi.

Rozdział X jest poświęcony analizie legitymacji do dokonywania czynności procesowych w postępowaniu upadłościowym. W sposób szczególny autor koncentruje się na próbie oceny konkretnych instytucji procesowych w prawie upadłościowym i zaskarżania poszczególnych rozstrzygnięć sądu czy też sędziego-komisarza. Szczególnie interesujące i ważne z punktu widzenia prowadzenia procesu upadłościowego są rozważania dotyczące możliwości zaskarżenia planu podziału (składanie zarzutów od planu podziału) oraz listy wierzytelności (sprzeciw od listy wierzytelności). W praktyce bowiem powstaje wątpliwość chociażby tej natury, czy do złożenia zarzutów od oddzielnego planu podziału legitymowany jest wierzyciel, niekorzystający z zabezpieczenia ustanowionego

²¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 505 z późn. zm. (dalej: K.s.h.).

²² Szerzej na temat odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki zob. R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 96–98.

²³ Podobnie zob. P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, s. 57.

na przedmiocie, którego sprzedaż wygenerowała środki finansowe dla masy upadłości, podlegające podziałowi²⁴. Choć sporządzony plan podziału nie dotyczy go bezpośrednio, to jednak fakt zaspokojenia wierzycieli rzeczowych w niższym stopniu może przyczynić się do przekazania pozostałych środków do masy upadłości i w efekcie stworzyć szanse na zaspokojenie jego roszczeń jako wierzyciela zwykłego. Wierzyciel ten miałby jednocześnie interes prawny w zaskarżeniu wysokości kosztów postępowania upadłościowego, w jakich partycypuje finalnie wierzyciel rzeczowy. Autor stawia tezę, że legitymację do zaskarżenia poszczególnych czynności ma ten, kto jest zainteresowanym, o ile jest uczestnikiem postępowania. Jest to określenie dość nieprecyzyjne i nie rozwiewa powstałych wątpliwości. Monografia zawiera w tym rozdziale liczne odwołania do poglądów literatury i różnych komentatorów, co niewątpliwie czynią ją niezwykle bogatą i pełną. W sposób dość lakoniczny zostało potraktowane jednak zagadnienie związane z możliwością składania w toku postępowania upadłościowego skargi na czynności komornika. Wymagałyby jednak szerszego komentarza z uwagi na swoje znaczenie w kontekście uczestników postępowania (s. 430–431)²⁵.

Rozdział XI monografii został zaplanowany jako próba zestawienia „bohaterów” publikacji, czyli uczestników postępowania upadłościowego z zasadami tego postępowania. Zagadnienie to jest dość ciekawe z uwagi na to, że definiowanie działań uczestników w postępowaniu upadłościowym z celami tego postępowania pozwoli na usystematyzowanie i zakreślenie obszaru ich kompetencji procesowych. Interesujące są rozważania autora w kontekście zasady dyspozycyjności i możliwości cofnięcia wniosku o ogłoszenie upadłości czy też samego zgłoszenia wierzytelności. W praktyce bowiem złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika wykorzystywane jest przez wierzycieli jako skuteczna zachęta dla opieszłych dłużników do spłaty zobowiązań²⁶. Budzić może bowiem uzasadnione wątpliwości to, czy cofnięcie wniosku o ogłoszenie upadłości byłoby zgodne z dyspozycją normy zawartą w treści art. 203 § 4 K.p.c. jako czynność zmierzająca do obejścia prawa. Zasadnicze znaczenie ma zasada kontrydiktoryjności,

²⁴ Por. A. Jakubecki, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 744.

²⁵ Szerzej zob. P. Wrzaszcz, *Skarga na czynności komornika w postępowaniu upadłościowym*, w: *Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zbiór studiów*, red. J. Misztal-Konecka, Sopot 2017, s. 101–115.

²⁶ Szerzej zob. A. Jakubecki, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 57–58.

gdyż w końcu do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy o procesie, choć sam ustawodawca posługuje się pojęciem „uczestników postępowania”, a tym samym sugeruje, że postępowanie to rozpoznawane jest w trybie nieprocesowym²⁷. Przebieg postępowania, o ile w toku postępowania w przedmiocie wniosku o ogłoszenie upadłości może mieć cechy postępowania kontradiktoryjnego (spór wierzyciela i dłużnika), o tyle w postępowaniu po ogłoszeniu upadłości zadaniem syndyka jest podział funduszków masy upadłości pomiędzy jego uczestników – wierzycieli, co w istocie rzeczy stoi w sprzeczności z zasadą kontradiktoryjności. Wreszcie miałyby ona wpływ na sam przebieg postępowania dowodowego i obli-gowała jednocześnie wierzycieli do stosowania normy wynikającej z treści art. 6 Kodeksu cywilnego²⁸ w zakresie konieczności dostarczania dowodów na poparcie stawianych tez. Autor odnosi się również do zasadniczej zasady, cechującej postępowanie upadłościowe, tj. zasady optymalizacji, traktując ją jednak dość powierzchownie, choć ma ona fundamentalne znaczenie dla wierzycieli²⁹. Postępowanie upadłościowe stanowi alternatywną drogę zaspokojenia roszczeń wierzycieli i – odmiennie niż postępowanie egzekucyjne – prowadzone jest w interesie wszystkich wierzycieli. Celem zatem jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu. To właśnie wyraża zasada optymalizacji. Wreszcie autor prowadzi obszernie rozważania w kontekście zasady równości, nazywając ją również zasadą równouprawnienia. Wskazuje na instytucje procesowe, które służą jej poszanowaniu, w szczególności środki zaskarżenia. Autor słusznie zauważa, że zasada równości w pełni jest realizowana w postępowaniu w przedmiocie ogłoszenia upadłości, nie ma natomiast pełnego zastosowania w postępowaniu po ogłoszeniu upadłości (s. 549).

W rozdziale XII autor próbuje dokonać kategoryzacji uczestników postępowania w zależności od jego stadium. W sposób obszerny analizuje czynności procesowe poszczególnych uczestników postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości – tutaj wierzycieli i dłużnika oraz po ogłoszeniu

²⁷ Na temat zasady kontradiktoryjności w postępowaniu upadłościowym zob. A.J. Witosz, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe...*, s. 630.

²⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 poz. 1145 z późn. zm. (dalej: K.c.).

²⁹ Szerzej na temat zasady optymalizacji zob. R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 15–19; F. Zedler, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 22; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, s. 5–7; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, s. 11–12; P. Janda, *Prawo upadłościowe...*, s. 45–48; A.J. Witosz, w: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe...*, s. 625–627.

upadłości – wierzycieli i upadłego. Wskazuje, że status w postępowaniu przed i po ogłoszeniu upadłości determinuje charakter czynności. Dłużnik bowiem może być również wnioskodawcą, co oznacza, że w stosunku do niego zastosowanie znajdują zarówno przepisy dotyczące dłużnika, jak i samego wnioskodawcy. Autor konstataje rozważania, stawiając tezę, że „zarówno w pierwszym, jak i w drugim stadium postępowania upadłościowego przeprowadzić można podział na uczestników obligatoryjnych i fakultatywnych” (s. 693). W treści rozważań brakuje szerszego omówienia dość istotnego zagadnienia, jakim są zasady złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez tzw. „inne podmioty”. W praktyce bowiem pojawiają się wątpliwości co do tego, czy wniosek złożony przez członka zarządu, mającego jednoosobową reprezentację, należy traktować jako wniosek złożony przez dłużnika czy też wniosek złożony przez podmiot legitymowany do samodzielnego działania³⁰. Wątpliwości pojawić się mogą w przypadku konfliktu członków zarządu co do kwestii związanej ze złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości a obowiązkiem jego złożenia celem uniknięcia odpowiedzialności podyktowanej normą art. 299 K.s.h. Inne bowiem wymogi obowiązywać będą w przypadku wniosku o ogłoszenie upadłości złożonego przez dłużnika, gdzie katalog dokumentów, które do wniosku należy dołączyć, jest szerszy, a inne wymogi będą dotyczyć wniosku składanego przez wnioskodawcę niebędącego dłużnikiem³¹.

Przedostatni, XIII rozdział monografii poświęcony jest zagadnieniom związanym z następstwem procesowym uczestników postępowania upadłościowego. Autor w pierwszej kolejności stawia dość istotną tezę, że w postępowaniu upadłościowym następstwo procesowe zawsze będzie wiązać się z następstwem prawnym, gdyż zastosowania tutaj nie znajdują przepisy dotyczące przekształceń podmiotowych (s. 695). Następnie porusza ważkie zagadnienie, jakim jest zmiana listy wierzytelności w trybie art. 261 p.u. Słusznie wskazuje, że zmiana wierzyciela po złożeniu i zatwierdzeniu listy wierzytelności nie jest uzasadniona, ale nie pozbawia nowego wierzyciela możliwości realizacji swoich uprawnień (s. 702–703)³². Zagadnienie to jest dość praktyczne i niejednokrotnie „nowi” wierzyciele

³⁰ Podobnie zob. A. Jakubecki, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 55.

³¹ Szerzej na temat wymogów formalnych wniosku o ogłoszenie upadłości, które są różnicowane w zależności od tego, kto jest autorem wniosku zob. P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, s. 59–62.

³² Porównaj na temat zmiany listy wierzytelności zob. A. Jakubecki, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 560–562.

domagają się w tym zakresie wydania przez sędziego-komisarza stosownego postanowienia. Nie ulega wątpliwości, że następca prawny winien zadbać o to, aby w przypadku sporządzanego planu podziału był nim objęty, jeżeli na takich samych zasadach ujęty byłby jego poprzednik prawny. Lakonicznie przez autora zostało niestety potraktowane zagadnienie dotyczące następstwa prawnego w sytuacji śmierci upadłego. Może ono bowiem budzić wątpliwości co do czynności podejmowanych przez syndyka w toku dalszego postępowania upadłościowego pomimo ustanowienie kuratora, który w imieniu zmarłego upadłego będzie działał.

Finalny rozdział XIV autor poświęcił zagadnieniu reprezentowania uczestników postępowania upadłościowego przez przedstawicieli. Dość istotnym problemem podejmowanym przez autora monografii jest kwestia reprezentacji upadłego w postępowaniu upadłościowym przez kuratora ustanawianego na podstawie art. 42 K.c. Ustawodawca wskazał bowiem, że zgodnie z treścią art. 187 ust. 1 p.u., jeżeli upadły nie ma zdolności procesowej i nie działa za niego przedstawiciel ustawowy, a także gdy w składzie organów upadłego będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, zachodzą braki uniemożliwiające ich działanie, sędzia-komisarz ustanawia dla niego kuratora, który działa za upadłego w postępowaniu upadłościowym. Jeżeli dla upadłego ustanowiono kuratora na podstawie art. 42 § 1 K.c., tego kuratora powołuje się na kuratora, o którym mowa w niniejszym przepisie. Zauważyć należy, że przepis ten podlegał nowelizacji. We wcześniejszym brzmieniu tego przepisu kurator ten był wyłącznie zobowiązany do powołania organów osoby prawnej³³. Aktualnie zgodnie z treścią art. 42 § 2 K.c. prowadzi jego sprawy w granicach określonych w zaświadczeniu sądu. Wątpliwości mogą dotyczyć tego, czy zakres czynności, jakie może za upadłego w postępowaniu upadłościowym podejmować kurator, winien wynikać z zaświadczenia wystawianego przez sąd rejestrowy, czy też nie musi. Wydaje się jednak, że treść art. 187 p.u. stanowi wyłączną dyspozycję co do działania za upadłego przez kuratora³⁴. Wskazać należy, że kurator ten nie jest automatycznie kuratorem w postępowaniu upadłościowym, kiedy upadły utraci zdolność procesową, ale jest on powoływany oddzielnie przez sędziego-komisarza. Tym samym powołany przepis przesądza

³³ Porównaj zob. P. Janda, *Prawo upadłościowe...*, s. 500–501.

³⁴ Podobnie zob. F. Zedler, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 441.

jedynie o tym, że kuratorem upadłego zostaje osoba, która została powołana przez sąd rejestrowy na kuratora w trybie art. 42 K.c. Zakres kompetencji kuratora upadłego wynika już z samych przepisów prawa upadłościowego i sąd rejestrowy w tym zakresie nie wydaje zaświadczenia, jak jest to w przypadku prowadzonego postępowania sądowego. W dalszej części rozdziału autor monografii prowadzi rozważania na temat innych rodzajów reprezentowania uczestników postępowania przez przedstawicieli, odnosząc się do kwestii prokury (s. 711) oraz reprezentacji przez fachowego pełnomocnika procesowego (s. 711–712). Niemniej jednak pozostają to zagadnienia mniej istotne praktycznie. Warto jednak wśród nich zwrócić uwagę na instytucję zastępowania członka rady wierzycieli przez reprezentanta, dla którego konieczne, jak słusznie zauważył autor, jest pełnomocnictwo szczególne (s. 722)³⁵.

Zakończenie

Monografia dr. Marka Mrówczyńskiego pt.: *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, która jest przedmiotem niniejszej recenzji, jest dziełem dość obszernym. Autor pokusił się o niezwykle precyzyjną analizę statusu uczestnika postępowania upadłościowego, jak również postępowania poprzedzającego ogłoszenie upadłości. Procedura upadłościowa jest dość specyficznym postępowaniem cywilnym, gdyż łączy w sobie elementy zwykłego postępowania rozpoznawczego oraz postępowania egzekucyjnego. Celem tego postępowania jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu i temu też podporządkowane są wszelkie instrumenty prawa procesowego. Nie jest łatwo w sposób prawidłowy zdefiniować pozycję uczestnika w tym postępowaniu, jak również ująć go w szranki procesu. Przepisy o procesie stosuje się bowiem w tym postępowaniu czy to przez treść art. 35, czy też art. 229 p.u. wyłącznie w sposób odpowiedni. Specyfika tego postępowania dominuje więc nad typową procedurą cywilną.

Dr Marek Mrówczyński dokonał więc dzieła ponadprzeciętnego. Udało mu się w jednej pracy dokonać analizy uczestników postępowania w różnym

³⁵ Podobnie zob. F. Zedler, w: *Prawo upadłościowe...*, s. 469–470; R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 594; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe...*, s. 428; odmiennie zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, s. 493.

ujęciu. Przyjęta ich kategoryzacja pozwoliła na przyjrzenie się im z różnych stron zarówno w kontekście norm procesowych, jak i norm prawa materialnego. Autor przeprowadza nas przez proces upadłościowy, wskazując na te jego etapy, gdzie postawy uczestników postępowania się od siebie różnią. W sposób szczególny traktuje postępowanie w przedmiocie wniosku o ogłoszenie upadłości, analizując pozycję wierzycieli i dłużnika. Zastanawia się nad pozycją upadłego, jak również wierzycieli w momencie dokonywania przez nich zgłoszeń wierzytelności oraz w trakcie podziału funduszków masy upadłości. Odnotowuje to, że mogą oni zmieniać się w toku tego postępowania na skutek następstwa prawnego, jak również analizuje podmioty, które są upoważnione do ich reprezentowania w procesie.

Zarzut, jaki można by było postawić autorowi, to wyłącznie to, że w pracy niewiele jest odniesień do konkretnych kasusów opartych na stanie faktycznym. Stosowanie norm prawnych, a więc również prawa procesowego, jest bowiem najlepiej sprawdzić w sytuacji, gdy konkretne zdarzenie procesowe warunkuje konieczność ich zastosowania. Autor w głównej mierze porusza się po płaszczyźnie teoretycznej, posiłkując się poglądami wielu autorów. Praca ta służy niewątpliwie rozwojowi nauki, niemniej jednak wytrąca argument w postaci autentycznego ukazania przebiegu postępowania upadłościowego, ze szczególnym uwypukleniem jego specyfiki. Tylko konkretne zdarzenia faktyczne są w stanie urealnić oraz zaprezentować skutecznie i wiarygodnie czytelnikowi obraz postępowania upadłościowego. Normy te mają charakter specjalistyczny i nie są znane szerszemu odbiorcy. Autor unika tym samym konkretów, skupiając się wyłącznie na analizie naukowej.

Postawiony zarzut jest jednak z drugiej strony paradoksalnie niewątpliwym walorem monografii. Dokonana analiza teoretyczna norm prawa procesowego jest podparta niesamowicie bogatym przywołaniem poglądów doktryny. Autor przekonuje odbiorcę, że swoje poglądy oparł na wnikliwej analizie stanowisk innych naukowców. Dowodzi, że zagadnienia, które poruszył w monografii, budziły do tej pory duże wątpliwości w nauce prawa procesowego. Wielokrotnie podkreśla stanowiska innych badaczy, jak również w przepisach odwołuje się do ich licznych publikacji, aby wreszcie odważnie stawiać swoje tezy. Jedynie brak jest szerszej analizy i odwołania się do orzecznictwa Sądu Najwyższego, które również w sposób istotny mogłoby zmienić postrzeganie pewnych instytucji procesowych.

Zastrzeżenia mogą dotyczyć również budowy monografii. Wydaje się, że wyodrębnienie aż 14 rozdziałów nie było konieczne. Pewne zagadnienia

wzajemnie przenikają się i powtarzają. Z jednej strony „bohatera” pracy – uczestnika postępowania chce analizować w kontekście przebiegu tego postępowania na kolejnych jego etapach (rozdział XII), a z drugiej strony prezentuje podejście teoretyczne i podręcznikowe (rozdział VIII). Brak w tym spójności i konsekwencji. Efektem jest niepotrzebne zaburzenie proporcji, które prowadzi do tego, że czytelnik gubi się w treści. Zbyteczne jest również generowanie rozdziałów pracy, których przedmiotem są kolejne podziały uczestników w zależności od przyjętego kryterium (np. rozdział IV, V i IX). Rozdziały lapidarne zaś sprawiają wrażenie, że zagadnienia w nich poruszane są mniej istotne, choć faktycznie tak nie jest. Układ pracy powoduje, że traci ona swoją płynność i wprowadza pewną chaotyczność. Sama zaś jej treść jest interesująca.

Recenzowana publikacja jest dziełem oryginalnym. Do tej pory brak było bowiem zbiorczej monografii, która by traktowała łącznie o wszystkich uczestnikach postępowania upadłościowego przed i po ogłoszeniu upadłości. Zadanie autora było dość trudne. Poza uchybieniami wskazanymi powyżej, które stanowią wyłącznie subiektywną ocenę odbiorcy, uznać należy, że zadanie zostało zrealizowane perfekcyjnie. Udało się dr Markowi Mrówczyńskiemu zgromadzić wszystkie istotne zagadnienia w jednej monografii, dostarczając czytelnikowi swoistego rodzaju kompendium wiedzy na temat statusu uczestników postępowania upadłościowego. Uznać zatem należy, że monografia jest godna polecenia tym, którzy zajmują się zawodowo prawem upadłościowym, gdyż mogą znaleźć tam wiele odpowiedzi na nurtujące ich zagadnienia prawne. I choć autor w wielu momentach nie dochodzi do dość odkrywczych tez, to jednak jest w stanie przywołać poglądy większości komentatorów, którzy danym problemem prawnym się zajmowali, co czyni tę pracę wysoce użyteczną i służącą rozwojowi nauki.

Bibliografia

- Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Derejczyk M., Kudłaszczyk A., *Wybrane zagadnienia z prawa upadłościowego*, Bydgoszcz 1999.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Janda P., *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Przegląd Sądowy 2006, nr 6.

- Janda P., *Ochrona osób trzecich w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego przedsiębiorcy*, Warszawa 2011.
- Janda P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
- Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Warszawa 2010.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016.

Streszczenie

Przepisy postępowania upadłościowego ze względu na swoją specyfikę wymagają dogłębnej analizy. Recenzja zawiera próbę oceny inferencji przepisów dokonanej przez dr. Marka Mrówczyńskiego. Autor oprócz oceny struktury i treści monografii dodatkowo porusza kwestie dotyczące: zmiany listy wierzycieli, podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub kuratora upadłego. Wskazuje również na te zagadnienia monografii, które powinny podlegać dodatkowej analizie, jak również punktuje zalety przygotowanej pracy naukowej. Zagadnienia wspomniane przez dr. Marka Mrówczyńskiego ze względu na swoją specyfikę mają charakter sporny w nauce, dlatego też ich analiza w recenzji ogranicza się wyłącznie do tych zagadnień, które są istotne z punktu widzenia praktyki sądowej. Finalnie autor recenzji ocenia i podsumowuje przygotowaną monografię naukową.

Słowa kluczowe: uczestnik postępowania, postępowanie upadłościowe, wierzyciel, ogłoszenie upadłości

REVIEW OF THE SCIENTIFIC MONOGRAPH OF PH.D MAREK MRÓWCZYŃSKI ENTITLED: "PARTICIPANTS IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS"

Summary

Bankruptcy proceedings, due to their specificity, require in-depth analysis. The review in question contains an attempt to assess the regulation analysis made by Ph.D. Marek Mrówczyński. The author, apart from assessing the structure and content of the monograph, additionally develops issues such as: changes in the list of claims, entities authorised to file for bankruptcy, or the court curator

of the debtor. It also points out the elements of the monograph that should be subject to additional analysis, as well as the advantages of the scientific work. The issues mentioned by Ph.D. Marek Mrówczyński are quite contentious due to their specificity, and thus their analysis by the author of the review is limited only to those that are relevant from the point of view of court practice. Finally, the author of the review assesses and summarises the prepared and reviewed scientific monograph.

Key words: participant in the proceedings, bankruptcy proceedings, creditor, declaration of bankruptcy.

**РЕЦЕНЗИЯ НА НАУЧНУЮ МОНОГРАФИЮ
К.Ю.Н. МАРЕКА МРОВЧИНСКОГО, ПОД ЗАГЛАВИЕМ:
«ЛИЦА, УЧАСТВУЮЩИЕ В ДЕЛЕ О НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ
(БАНКРОТСТВЕ)»**

Резюме

В силу своей специфики положения о процедурах банкротства требуют углубленного анализа. Обзор представляет собой попытку оценить толковательную интерпретацию правил, сделанную к.ю.н. Марекон Мровчинским. Автор помимо оценки структуры и содержания монографии дополнительно затрагивает вопросы, касающиеся: изменения списка требований, лиц, уполномоченных подавать заявление о банкротстве, или управляющего в производстве по делу о несостоятельности. Указываются те вопросы монографии, которые следует подвергнуть дополнительному анализу, а также перечисляются преимущества подготовленной научной работы. Вопросы, упомянутые к.ю.н. Марекон Мровчинским, в силу своей специфики являются противоречивыми в науке, поэтому их анализ в обзоре ограничивается только теми вопросами, которые важны с точки зрения судебной практики. Наконец, автор обзора дает оценку и обобщает подготовленную научную монографию.

Ключевые слова: участник процесса, процедура банкротства, кредитор, объявление банкротства

